

Gelijke behandeling uitgesloten in coalitieakkoorden Gemeentelijk beleid ter beteugeling van discriminatie geanalyseerd

Diversiteit is een wezenskenmerk van de Nederlandse samenleving. Het debat daarover is echter sterk gepolariseerd wat voeding kan geven aan verdeeldheid, verscherpte tegenstellingen of achterstelling. Een gemeentelijk beleid gericht op het bevorderen van gelijke behandeling en het tegengaan van discriminatie kan helpen de sociale samenhang te bevorderen. De vraag is in hoeverre dergelijk beleid specifieke aandacht krijgt of het onderspit delft in tijden van financiële krapte en polarisatie.

RADAR, het bureau voor gelijke behandeling en tegen discriminatie, werkzaam in de regio's Rotterdam-Rijnmond, Midden- en West Brabant en Zuid-Holland-Zuid neemt de proef op de som en nam de coalitieakkoorden van de 64 gemeenten in haar werkgebied de maat.

Eerder, in 2007, deed Amnesty International een landelijk onderzoek naar de aanpak van discriminatie door Nederlandse gemeenten. Uit dat onderzoek bleek dat gemeenten weinig inzicht hebben in de mate waarin discriminatie voorkomt in de eigen omgeving. Gemeenten zagen daarom ook geen aanleiding om discriminatiebestrijding prioriteit te geven.¹

Nieuwe wetgeving en nieuw beleid VNG

Het parlement stelde in juni 2009 de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen (WGA) vast². Deze wet verplicht alle gemeenten in Nederland om een onafhankelijke voorziening te treffen voor ondersteuning van gedupeerden van discriminatie. Daarnaast worden gemeenten verplicht jaarlijks aan de Minister van Binnenlandse Zaken te rapporteren welke discriminerende voorvallen zijn waargenomen. Bij de Kamerbehandeling was er discussie over de vraag in hoeverre de Wet zich moet beperken tot klachtbehandeling en registratie. Van verschillende kanten werd bepleit de gemeenten ook te verplichten tot het voeren van preventief beleid om discriminatie te beteugelen.³ Dit lag in het verlengde van het advies 'Perspectief op gelijke behandeling' van de Commissie Borst-Eilers dat ten grondslag lag aan de WGA⁴. De voorstellen tot uitbreiding van de werkingsfeer van de WGA haalden uiteindelijk geen meerderheid in de Tweede Kamer, waardoor de wet beperkt bleef tot de klachtbehandeling en registratie.

Verschillende organisaties lieten zich niet onbetuigd bij de invoering van de nieuwe wet. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) publiceerde gelijktijdig met de WGA een handreiking voor de leden getiteld: 'Iedereen = Gelijk'. De handreiking geeft aan hoe gemeenten lokaal antidiscriminatiebeleid kunnen opzetten en toetsen. 'De gemeente kan op veel verschillende terreinen beleid ontwikkelen om discriminatie te bestrijden. In alle beleidssectoren dient het gelijkheidsbeginsel en het non-discriminatie beginsel te worden gegarandeerd'⁵, zo valt in de publicatie te lezen. De brancheorganisatie van antidiscriminatiebureaus deed een kadernota 'Gemeentelijk antidiscriminatiebeleid á la carte' het licht zien. Daarin wordt onder meer als tip gegeven om discriminatiebestrijding op zijn minst op te nemen in het collegeprogramma van de gemeente.

Advies RADAR aan formateurs

Ideeën te over dus. Maar in hoeverre hadden die hun weerslag op de coalitieakkoorden en collegeprogramma's die in de 64 gemeenten in het RADAR werkgebied na de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2010 tot stand kwamen? Na de stembusgang van 3 maart richtte RADAR een brief aan alle 64 formateurs van de nieuwe coalities. Kern van de brief vormde de suggestie om in de coalitieakkoorden gericht aandacht te besteden aan het tegengaan van polarisatie en het actief bevorderen van sociale cohesie. Aangevoerd werd dat gemeenten immers belangrijke partners zijn bij de handhaving van gelijke behandeling en non-discriminatie in het maatschappelijk verkeer tussen mensen en organisaties op lokaal niveau. Op dit verzoek kwam een handvol reacties. Voor het grootste deel van algemene aard, men vermeldde dat van de inhoud kennis was genomen door de bij de onderhandelingen betrokken partijen.

¹ Amnesty International, 2007, Aanpak van discriminatie in Nederlandse gemeenten: 443 kansen, p.44

² Eerste kamer 23 juni 2009, stemming hamerstuk, nr. 36 blz. 1619 (31439)

³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2007-2008, 31 439, nr. 3, paragraaf 6.2 p. 9

⁴ Ministerie van Justitie 'Perspectief op gelijke behandeling', opgesteld door Regiegroep Toekomst ADB's. p.17

⁵ VNG, 2009, Iedereen=Gelijk, p.57

In de zomer van 2010 vroeg RADAR alle beschikbare coalitieakkoorden en collegeprogramma's op bij de 64 gemeenten. Dit resulteerde in een oogst van 56 coalitieakkoorden en collegeprogramma's⁶ die in de zomer van 2010 aan een quickscan zijn onderworpen. Passages over verschillende beleidsterreinen werden geselecteerd en geanalyseerd. Enerzijds zocht RADAR op verwijzingen naar concreet beleid met betrekking tot de bevordering van gelijke behandeling en het tegengaan van discriminatie, anderzijds werd gezocht op afgeleide begrippen, zoals het bevorderen van de sociale cohesie en binding tussen burgers.

Discriminatiebestrijding geen uitdrukkelijk zwaartepunt in akkoorden

Afgaande op de coalitieakkoorden en collegeprogramma's is er in de gemeenten nauwelijks specifieke aandacht voor de aanpak van discriminatie. Zes van de 56 gemeenten noemen het begrip discriminatie en/of discriminatiebestrijding expliciet in het akkoord of collegeprogramma. De teksten geven zelden blijk van concrete of aanvullende voornemens voor antidiscriminatiebeleid. De meeste gemeenten halen het onderwerp aan in algemene normstellende uitspraken. In het coalitieakkoord van de gemeente Bergen op Zoom valt te lezen: 'In deze herbezinning is onze leidraad dat we, ongeacht onze verschillen in achtergronden en culturen, respectvol met elkaar omgaan. Discriminatie wordt niet getolereerd.'⁷ De gemeente Hardinxveld-Giessendam gaat verder, 'Een jaarlijkse 'dag van respect' wordt in samenwerking met het onderwijs voortgezet. Tegen publieke uitingen die delen van onze bevolking kwetsen, zoals racisme en discriminatie, wordt opgetreden.'⁸

Uit het rapport van Amnesty International (2007) bleek dat 6 procent van de gemeenten met minder dan 50.000 inwoners aandacht schonk aan antidiscriminatie in het collegeprogramma. Van de grotere gemeenten (>100.000) schonk een derde hier aandacht aan.⁹ De quickscan van RADAR anno 2010 wettigt het vermoeden dat de aandacht voor discriminatie bij gemeente met minder dan 50.000 inwoners is toegenomen. In de grotere gemeenten valt te constateren dat de aandacht voor discriminatiebestrijding in de coalitieakkoorden onveranderd blijft.

Uiteraard kan de aandacht voor gelijke behandeling en non-discriminatie ook gestalte krijgen in meer algemene bewoordingen zoals tolerantie, verdraagzaamheid, respect, het tegengaan van polarisatie of het bevorderen van de sociale cohesie. Deze begrippen treffen we vaker aan in de coalitieakkoorden en collegeprogramma's. Middelkleine gemeenten (10.000-50.000 inwoners) schenken daar opvallend vaker aandacht aan dan grote of kleine gemeenten. De coalitieakkoorden van deze middelkleine gemeenten gaan veelvuldig in op het belang van de bevordering van de sociale samenhang en het respect tussen inwoners.

Verschillen in accenten per beleidsterrein

Het tegengaan van polarisatie en het bevorderen van de sociale cohesie is niet noodzakelijkerwijs toegespitst op of beperkt tot één enkel beleidsterrein. Datzelfde geldt voor de handhaving van het gelijkheidsbeginsel en uitgangspunt van non-discriminatie.

Zorg, welzijn en sociale voorzieningen

Non-discriminatie en gelijke behandeling en de eerder genoemde aanverwante begrippen worden het meest frequent gekoppeld aan het grote gemeentelijke beleidsterrein *zorg, welzijn en sociale voorzieningen*. Ook gerelateerde begrippen rond preventief beleid gericht op sociale cohesie en het bevorderen van de sociale samenhang hebben betrekking op dit beleidsterrein. Vrijwel alle gemeenten zijn van mening dat kwetsbare groepen onverminderde steun verdienen en dat niemand aan de kant mag komen staan, ook al zijn er bezuinigingen op komst. Daarbij wordt een sterk appel gedaan op de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van mensen. Een passage uit het bestuursprogramma van de gemeente Goirle luidt: 'Iedereen moet zo volwaardig mogelijk kunnen deelnemen aan de samenleving. Bezuinigingen moeten niet ten koste gaan van die groepen die de minste mogelijkheden hebben om volwaardig in onze samenleving te participeren.'¹⁰ Kleine gemeenten (<50.000) besteden veel aandacht aan de zorg en participatie van ouderen. Integratie wordt door vrijwel alle gemeenten behandeld. Hoewel zij verschillende accenten leggen, benadrukken de gemeentelijke akkoorden dat iedereen de Nederlandse taal moet beheersen en volwaardig mee moet draaien in de maatschappij.

Wonen, werken en inkomen

De thema's sociale cohesie en sociale samenhang komen ook in het beleidsterrein 'wonen, werk en inkomen' vaak aan de orde. Veel gemeenten stellen dat het hebben van werk een belangrijke voorwaarde is om maatschappelijk te functioneren. De gemeenten willen dat bewerkstelligen door re-integratie of her-

⁶Van de 8 gemeenten die niet zijn meegenomen in het onderzoek had het merendeel de coalitieakkoorden of programma's nog niet klaar. Een paar gemeenten hadden de stukken nog niet openbaar gemaakt en één gemeente weigerde, na meerdere verzoeken, het coalitieakkoord toe te sturen.

⁷ Gemeente Bergen op Zoom, april 2010, Coalitieakkoord 'Hard met een Hart, Sober, Sociaal en Ambitueus' p.2

⁸ Collegeprogramma periode 2010-2014, Hardinxveld-Giessendam. p. 16

⁹ Amnesty International, 2007, Aanpak van discriminatie in Nederlandse gemeenten: 443 kansen. p.44

¹⁰ Bestuursprogramma gemeente Goirle 2010-2014, 7 april 2010, p. 6

omscholing programma's. Het gelijkheidsbeginsel krijgt soms ook hier een plek: "Iedereen verdient het om gelijke kansen te krijgen op de arbeidsmarkt", zo schrijft de gemeente Tilburg in haar coalitieakkoord en vervolgt: "Leren en werken zijn de sleutels voor sociale stijging. Die dragen bij uitstek en zeer betekenisvol bij aan de sociale en economische emancipatie van mensen. Sociale stijging is meer dan economische stijging. Regie over het eigen leven, zelfontplooiing en maatschappelijke zekerheid: daar gaat het om. Ook voor maatschappelijke re-integratie is werk het beste middel. Iedereen doet mee door te werken en/of te leren. Daarmee verbeteren mensen hun eigen situatie en dragen zij bij aan de stad."¹¹

De termen sociale cohesie en sociale samenhang figureren vaak in het beleidsveld wonen. Een voorbeeld hiervan is te vinden in het coalitieprogramma van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht: "Wijk- en buurtgericht werken zetten we in als belangrijk instrument voor de versterking van de sociale samenhang in de buurt en de vergroting van de betrokkenheid van de buurt bij de eigen leefomgeving."¹² Veel gemeenten leggen de nadruk op het creëren van huisvesting voor specifieke groepen zoals ouderen, jongeren en mensen met een geestelijke of lichamelijke beperking. Een opmerkelijk beleidsvoornemen is te vinden in het collegeprogramma van de gemeente Hilvarenbeek. Deze gemeente stelt dat 'in alle kernen kan worden gebouwd voor degenen, die er geboren en getogen zijn'. Dit principe staat mogelijk op gespannen voet met antidiscriminatiewetgeving omdat nieuwkomers van buiten de kernen daarmee immers feitelijk worden uitgesloten.

Veiligheid

Veiligheid is een onderwerp waar leefbaarheid vaak een essentieel onderdeel van uitmaakt. Samen werken aan een veilige, leefbare omgeving staat centraal in de meeste beleidsstukken van de gemeenten, waarbij soms nadrukkelijk wordt gerefereerd aan gelijke behandeling. Een representatief voorbeeld in dat kader is de veiligheidsparagraaf in het coalitieakkoord van de gemeente Maassluis waarin wordt gesteld: "Iedere bewoner moet zich, ongeacht leeftijd, geslacht, seksuele geaardheid en etniciteit, op elk tijdstip van de dag en op elke plek in de stad veilig weten. De bewoners moeten betrokken worden bij het onderkennen van de knelpunten op gebied van openbare orde en veiligheid"¹³.

Jeugd en onderwijs

Overwegend wordt veel belang gehecht aan onderwijs en opvoeding bij het voorkomen van vooroordelen en discriminatie. Een handvol gemeenten snijdt de belangen van gelijke kansen in het onderwijs aan of gaat expliciet in op de rol van het onderwijs bij het bevorderen van deze gelijke kansen. Zo is in het coalitiedocument van de gemeente Hellevoetsluis te lezen: "Scholing is een van de beste instrumenten om gelijkwaardigheid van mensen in de praktijk te realiseren. Goed onderwijs geeft mensen gelijke kansen volwaardig en gelijkwaardig deel te nemen aan onze complexe samenleving. De gemeente is verantwoordelijk voor de gelijke behandeling van diverse onderwijsstromingen in de gemeente."¹⁴ De gemeente Maassluis heeft als doelstelling om kinderen van verschillende culturele achtergronden over verschillende scholen te spreiden. Dat is ingegeven door het belang van gemengde scholen met het oog op het bevorderen van integratie. Aan de andere kant kan dit ook weer spanning opleveren met de antidiscriminatie wetgeving wanneer dit er op neer komt dat etnische afkomst bepaalt of een kind toelaatbaar is tot een specifieke school.

Sport en cultuur

"Een van de belangrijkste vormen van preventie van discriminatie is immers het tijdig bereiken van de jeugd. De kansen om dit (via sport en andere verenigingen) te doen mogen niet onbenut blijven."¹⁵ Dit schrijft de VNG in haar handreiking 'Iedereen = Gelijk'. Uit de coalitieakkoorden blijkt inderdaad dat er met betrekking tot het beleidsterrein sport en cultuur legio aanknopingspunten lijken te zijn om discriminatie tegen te gaan. Maar liefst 20 van de 56 coalitieakkoorden en collegeprogramma's snijden in algemene termen de bestrijding van discriminatie en het bevorderen van gelijke behandeling in deze sector aan. In het coalitieakkoord van de gemeente Roosendaal wordt gemeld: "Een goed voorzieningenaanbod ondersteunt de sociale cohesie binnen wijken en dorpen. Sport en cultuur vormen namelijk een belangrijk bindmiddel. Daarom worden culturele en sportactiviteiten voor iedereen bereikbaar, -jong en oud, met of zonder beperking - zowel binnen verenigingsverband als bij 'losse' evenementen."¹⁶

Accenten per doelgroep

De Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB) biedt het juridisch kader op het gebied van tegengaan van ongelijke behandeling. De wet onderscheidt een aantal specifieke discriminatiegronden. Zo stelt de wet dat 'onderscheid tussen personen op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras,

¹¹ Coalitieakkoord Tilburg 2010-2014, april 2010, p. 3

¹² Coalitieakkoord Hendrik-Ido-Ambacht 2010-2014, Herkenbaar Inventief Aantrekkelijk, 8 april 2010, p.

¹³ Coalitieakkoord Maassluis 2010-2014, De Uitdaging!, 15 april, p.4

¹⁴ Coalitiedocument Hellevoetsluis 2010-2014, De juiste koers varen, lokaal en liberaal, april 2010, p.15

¹⁵ VNG, 2009, Iedereen = Gelijk p.38

¹⁶ Coalitieakkoord gemeente Roosendaal 2010-2014, Kiezen vanuit kracht en vertrouwen, 7 april 2010, p.16

geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid of burgerlijke staat'¹⁷ verboden is. De Commissie Gelijke Behandeling oordeelt over gevallen van ongelijke behandeling waaraan de volgende gronden worden toegevoegd; arbeidsduur, arbeidscontract, handicap of chronische ziekte en leeftijd.¹⁸ Interessant is het om te zien op welke AWGB gronden, en daarmee groepen, het gemeentelijk beleid zich richt. Soms richt gemeentelijk beleid zich op het bevorderen van gelijke behandeling en tegengaan van discriminatie in het algemeen. Maar er zijn ook gemeenten die focussen op specifieke gronden en groepen.

Aandacht voor discriminatiegronden varieert sterk

Uit de quickscan blijkt dat gemeenten die beleid voeren gericht op bepaalde groepen, dat overwegend doen gericht op ouderen en jongeren. Daarna worden mensen met een beperking of handicap vaak genoemd. Zo nu en dan wordt in de beleidsstukken gesproken over immigranten en allochtonen. Dat gebeurt dan in relatie tot het integratiebeleid van de gemeente. De gemeente Schiedam is de enige gemeente die specifiek de grond sekse benoemt en stil staat bij seksuele gerichtheid door voortzetting van beleid ten aanzien van vrouwen- en homo-emancipatie.

De spreiding van de aandacht over de verschillende discriminatiegronden en groepen die daarvan de dupe zijn is markant. Zo valt op dat de groep die conform klachtstatistieken en belevingsonderzoek het meest wordt geconfronteerd met discriminatie, bij gemeentelijke maatregelen tegen discriminatie nauwelijks specifiek als doelgroep wordt genoemd. Uit de jaarcijfers van RADAR in 2009 blijkt immers dat 48 procent van de discriminatieklachten in dat jaar betrekking heeft op discriminatie op grond van herkomst, ras of kleur¹⁹.

Etnisch onderscheid achterhaald?

De afwezige aandacht voor discriminatie op grond van afkomst ligt in lijn met een andere constatering in de quickscan. Termen als allochtonen, etnische minderheden, minderhedenbeleid of doelgroepenbeleid die nog niet zo heel lang geleden in dergelijke beleidsnota's enorm in zwang waren, zijn bijna niet meer te vinden. Sterker nog, een enkele gemeente kondigt uitdrukkelijk aan afscheid te willen nemen van dergelijk etnisch bepaalde aanduidingen. Zo stelt de gemeente Tilburg expliciet, "We willen af van het onderscheid allochtoon-autochtoon. De afgelopen jaren hebben laten zien dat dit eerder stigmatisering in de hand werkt dan bijdraagt aan de oplossing van de problemen. Wij willen dat iedere Tilburger een stapje vooruit komt. Als daarbij de achtergrond van een bepaalde groep een cruciale rol speelt, zullen we specifieke maatregelen nemen. Daarmee stappen wij uiteindelijk af van integratie als een afzonderlijk beleidsterrein."²⁰

Conclusie

Middels dit kleinschalig onderzoek naar de coalitieakkoorden en collegeprogramma's van ruim 50 gemeenten in het werkgebied van RADAR is de balans opgemaakt van wat er nu te vinden is aan beleidsvoorstellen om discriminatie en uitsluiting tegen te gaan en gelijke behandeling te bevorderen. Daarbij past de kanttekening dat coalitieakkoorden uiteraard niet alles zeggen over het beleid van een gemeente. Vaak bevatten die voornamelijk voornemens ten aanzien van bijstellingen in het bestaande beleid en nieuwe beleidsinitiatieven. Dat een onderwerp in een collegeprogramma niet expliciet wordt genoemd, wil dus niet zeggen dat de gemeente op dat terrein in de praktijk geen beleid voert of activiteiten onderneemt of stimuleert. Zo heeft de gemeente Rotterdam een uitvoeringsprogramma genaamd 'Discriminatie? De groeten!' en beschikt de gemeente Tilburg over een meerjarig programma gericht op de aanpak van discriminatie. In de collegeprogramma's van beide steden wordt daar niet aan gerefereerd.

Vergeleken met de uitkomsten van het onderzoek van Amnesty International lijken anno 2010 meer gemeenten in het werkgebied van RADAR aandacht te schenken aan discriminatiebestrijding en het bevorderen van gelijke behandeling en sociale cohesie dan in 2007 het geval was.

Daar staat tegenover dat de nieuwe, op gemeenten gerichte wetgeving nergens een herkenbare weerslag heeft gehad op het collegeprogramma of coalitieakkoord. Dat lag wel in de lijn der verwachting, omdat de wet nieuw beleid impliceert voor de meeste gemeenten die immers tot 2010 overwegend geen beleid voerden op dit terrein en niet beschikten over een antidiscriminatie voorziening.

Gemeenten hechten blijkens de coalitieakkoorden veel waarde aan de preventieve kant van dit vraagstuk. Het bevorderen van sociale cohesie, sociale samenhang, tolerantie en respect komen veel terug in de coalitieakkoorden en -programma's. Dit betekent niet dat gemeenten op grote schaal aanvullend preventief beleid ontwikkelen, zoals bij de Kamerbehandeling van de WGA werd verondersteld. Het onderzoek van de coalitieakkoorden levert geen bewijsmateriaal voor die veronderstelling. Datzelfde geldt voor de

¹⁷ Ministerie van Justitie, 31 maart 1994, Algemene Wet Gelijke Behandeling, art 1 lid b

¹⁸ Commissie Gelijke Behandeling, www.cgb.nl, 'waar oordeelt het CGB over'.

¹⁹ RADAR, Tabellen jaaroverzicht 2009, 2 maart 2010, p.2

²⁰ Coalitieakkoord Tilburg 2010-2014, april 2010, p. 6

aanbeveling van zowel de VNG als de brancheorganisatie van ADB's om de mogelijkheden voor het beteugelen van discriminatie en het bevorderen van discriminatiebestrijding op alle beleidsterreinen te bezien. Uitspraken over het bevorderen van gelijke behandeling en het tegengaan van discriminatie hebben overwegend een algemeen normstellend karakter. Daar zijn nergens concrete maatregelen aan gekoppeld.

Middelkleine gemeenten (10.000-50.000) zijn het meest uitgesproken in het formuleren van beleid gericht op het bevorderen van sociale cohesie. Die aandacht blijft beperkt tot enkele beleidsterreinen en varieert sterk. De sector sport is veruit het meest favoriete 'bindmiddel' voor de samenleving getuige de coalitieakkoorden. De beleidsvelden Zorg, Wonen en Werken vormen een goede tweede met veel uitspraken over het stimuleren van de participatie en integratie van burgers. Overige sectoren, zoals veiligheid, jeugd, onderwijs en cultuur delen een derde plaats.

In een aantal gevallen richt beleid tegen uitsluiting en discriminatie zich op bepaalde groepen. Het meest frequent ligt de focus op leeftijd en op chronische ziekte/handicap. Slechts één gemeente benoemt expliciet het belang van vrouwen- en homo-emancipatie. Dat spoort niet echt met de maatschappelijke ophef over bijvoorbeeld homofobie. In die zin is een samenhang met klachtpatronen omtrent discriminatie bij antidiscriminatie organisaties ver te zoeken. Daaruit blijkt immers uitsluiting en achterstelling op grond van etnische afkomst nog altijd dominant. In collegeprogramma's wordt dit nauwelijks belicht. Ook een ander gegeven is in dit opzicht opmerkelijk. Het denken in categorale termen als 'etnische minderheden' of 'allochtonen en autochtonen' is praktisch absent in de coalitieakkoorden.

Van suggesties en mogelijkheden uit de branchenota 'gemeentelijk antidiscriminatie beleid á la carte' en het VNG advies 'Iedereen =gelijk' lijkt maar zeer mondjesmaat gebruik te worden gemaakt. De coalitieakkoorden en collegeprogramma's zijn interessante lectuur voor antidiscriminatie bureaus. De invloed van de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen (WGA) op de coalitieakkoorden lijkt nihil.

De gegevens en inzichten die op grond van de WGA lokaal beschikbaar komen, kunnen worden gebruikt om na te gaan waar aanscherping en aanvulling van beleid opportuun is. De kans om de beleidsagenda's van ADB's en gemeenten met elkaar te verweven ligt op grond van de huidige akkoorden overigens vooral in de sfeer van preventieve activiteiten, zoals het bevorderen van sociale cohesie en het tegengaan van polarisatie.

Kim Ruijs, september 2010